

Відгук

офіційного опонента, доктора медичних наук Шувалова С.М. на дисертаційну роботу Чепишко Світлани Іллівни на тему «Профілактика інтраопераційних ускладнень та запобігання утворенню патологічних рубців слизової оболонки при хірургічному лікуванні одонтогенних кіст щелеп. Експериментально–клінічне дослідження», представлену на здобуття ступеня доктора філософії у разову спеціалізовану Вчену раду ДФ 76.600075 за спеціальністю 221 «Стоматологія» у галузі 22 «Охорона здоров'я»

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Операція «Цистектомія у ділянці щелеп» є одним із розповсюджених хірургічних втручань у щелепно-лицевій хірургії. Відомі декілька методик операцій, що стосуються втручання на слизовій оболонці та на кістковій порожнині. Одним із важких ускладнень є розходження швів, країв рани унаслідок не лише приєднання нагноєння, але і недостатності співставлення сторін клаптем слизової, порушення умов регенерації. Умови розрізу у більшості випадків залежать також від інструмента, обраного для цього втручання. Так, останнім часом пропонована високоефективна електрозварювальна техніка розрізу та зшивання тканин. Для виконання «Цистектомій на щелепах» хірурги–стоматологи до цього часу її не використовували. Тому обраний напрямок роботи є безумовно актуальним.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертанткою проведено глибокий інформаційно-патентний пошук, в роботі проаналізовано 295 джерел зарубіжної та української наукової літератури, переважно за останнє десятиріччя, на основі чого визначено пріоритетний напрямок – розробка методу електрозварювання тканин у порожнині рота.

Під час роботи над дисертацією використано сучасні методи дослідження. Проведений аналіз даних є повним і методологічно правильним з використанням тотожно підібраних математичних і статистичних методів.

За матеріалами дисертації опубліковано 11 наукових праць у наукових фахових виданнях, рекомендованих ДАК МОН України, 5 із них включено до міжнародних наукометричних баз даних, 1 – у закордонному виданні, 5 – у тезах конференцій та конгресів. Даний обсяг публікацій матеріалів є повним.

Основні результати досліджень були представлені та обговорені на науково-практичних конференціях, у тому числі із міжнародною участю: XI Міжнародній науково-практичній конференції «Зварювання та термічна обробка живих тканин» (25-26 листопада 2016 р., м. Київ); Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Природничі читання» (18-21 травня 2017 р., м. Чернівці); XII Міжнародній конференції «Зварювання та термічна обробка живих тканин» (1-2 грудня 2017 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Світова медицина: сучасні тенденції та фактори розвитку» (28-29 січня 2022 р., м. Львів).

Дисертаційна робота виконувалась як фрагмент науково-дослідної теми «Етіопатогенетичні аспекти реабілітації основних стоматологічних захворювань щелепно-лицевої ділянки» кафедри ортопедичної стоматології Буковинського державного медичного університету (№ державної реєстрації 0121U109997) та «Мультидисциплінарний підхід до діагностики, лікування та профілактики основних стоматологічних захворювань зі збереженням регенеративних властивостей анатомічних структур у мешканців Північної Буковини» ((№ державної реєстрації 0116U002929).

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

1. Запропонована нова експериментальна модель вперше адаптована до умов цистектомії (кістковий дефект зі зближенням країв рани слизової оболонки та зварюванням їх апаратом ЕКВЗ-300 «Патонмед»).

2. При застосуванні моделі зварювання тканин були вивчені показники клітинного складу крові та вмісту цитокінів та активності MMP-9 і NO-синтетази.

3. Уперше доведена ефективність і переваги застосування електрозварювального апарату ЕКВЗ-300 «Патонмед» у клініці хірургічної стоматології.

4. Уперше з'ясований та апробований режим роботи електрозварювального апарату ЕКВЗ-300 «Патонмед» на слизовій оболонці у порожнині рота при проведенні операції цистектомії.

У наукових публікаціях авторки висвітлені всі основні наукові положення, проведено їх узагальнення та аналіз з формуванням ґрунтовних висновків.

4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота має значний матеріал клінічних та лабораторних досліджень. Обрані методи контролю якості та достовірності проведених досліджень є адекватними щодо запланованої мети, завдань та мають високу інформативність.

Наукові положення, висновки та заключення були отримані й сформульовані автором на основі глибокого аналізу лабораторних і клінічних даних із застосуванням рентгенографічних, гістологічних та біохімічних досліджень.

Всі методи детально описані, а об'єктивність ефективності використання їх у клініці підтверджена лабораторними дослідженнями. Отримані дані опрацьовані з глибоким статистичним аналізом із застосуванням сучасних методик.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Поставлені наукові завдання повністю розв'язані у дисертаційній роботі на високому науковому рівні. Для кожного завдання підібрані оптимальні підходи. В роботі для обробки отриманих даних використовували як добре зарекомендовані стандартні методи, так і сучасні напрацювання інших наукових колективів, які дозволили провести всебічний аналіз.

Дисертантка освоїла використані методики з наступною статистичною обробкою отриманих результатів з використанням сучасних методів варіаційної статистики у ліцензованому пакеті Statistica 6.0 та 8.0. Рівень вірогідності оцінювали до значень 95% ($p < 0,05$) з використанням *t* критерію Стьюдента. Дисертантка добре здійснила огляд літератури та провела порівняння отриманих даних із відомими дослідженнями.

Представлене дисертаційне дослідження є документальним оформленням проведеної Чепишко С. І. роботи, написане на високому науковому рівні, що доводить отримання кваліфікації, необхідної для сучасного дослідника.

Таким чином, необхідно відзначити високий рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

6. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Розроблена методика зварювання слизової оболонки порожнини рота дозволяє значно покращити результати оперативних втручань, зменшити кількість ускладнень.

Результатами біохімічних та клінічних досліджень була підтверджена висока ефективність методики зварювання слизової оболонки. Методика не складна у використанні та може бути широко впроваджена у практику хірургічної стоматології.

Методика зварювання тканин впроваджена у лікувальну роботу відділення щелепно-лицевої хірургії Чернівецької обласної клінічної лікарні №1, Навчально-лікувального центру «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету, Університетську стоматологічну поліклініку (м. Ужгород).

Впровадження розробок авторки також проведено в учбовий процес кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Буковинського державного медичного університету, кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, кафедри хірургічної стоматології ДВНЗ «Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України».

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційна робота Чепишко Світлани Іллівни написана на 213 сторінках комп'ютерного тексту. Робота складається із вступу, огляду літератури, матеріалів та методів дослідження, 3 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів (висновків). Робота ілюстрована 21 таблицею та 35 рисунками. Список літератури містить 279 джерел, із них 101 написано кирилицею, 178 – латиницею.

Назва дисертації сформульована чітко, лаконічно та повністю відображає об'єкт та предмет дослідження.

Мета та 5 завдань також сформульовані чітко, із урахуванням всього комплексу досліджень, які забезпечують доказовість ефективності запропонованих методів лікування.

Огляд літератури (розділ 1) представлено на 28 сторінках та включає 4 підрозділи.

Підрозділ 1.1 «Сучасний погляд на етіологію і патогенез радикулярних кіст». У цьому підрозділі ретельно описано етіологію, патогенез розвитку, методи оперативних втручань і ще що найбільш важливе – причини розвитку ускладнень.

У підрозділі 1.2 розглянуті дані, що стосуються особливостей шовного матеріалу, що застосовується у щелепно-лицевій хірургії та обговорені їх недоліки.

Підрозділ 1.3 присвячено опису нових лазерних технологій у хірургічній стоматології. Після детального опису видів лазерів особлива увага в огляді була надана аналізу причин виникнення ускладнень та побічних ефектів даної хірургії.

У підрозділі 1.4. розглянуті «Перспективи застосування електрозварювання м'яких тканин у медицині». Було впевнено показано переваги методики зварювання тканин.

Наведені дані про перші результати використання зварювання при операціях з приводу пухлин голови та ший. Також вказано на те, що дана сучасна методика не отримала широкого розповсюдження та використання у хірургічній стоматології, тому обраний напрямок дисертаційного дослідження є безумовно перспективним та актуальним.

У розділі 2 наведені дані про матеріали та методи дослідження. Перша частина розділу присвячена характеристиці груп при клінічному дослідженні. Групи хворих представлені методологічно правильно з урахуванням віку, статі та локалізації патологічних утворень на верхній чи нижній щелепах. Розподіл видів кіст було зроблено згідно загальноприйнятої сучасної класифікації за О. О. Тимофієвим (2020).

Також було ретельно описано усі клінічні ознаки патологічних вогнищ, які будуть враховані як методи контролю за ефективністю лікування.

Опису методів клінічного обстеження хворих було присвячено підрозділ 2.2. Дослідження були проведені на базі широко відомого Навчально-лікувального центру «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету. Дослідження проведено також методологічно правильно з урахуванням етичних вимог та критеріїв виключення хворих з дослідження.

Особлива увага та ретельний опис були приділені методиці апроксимації слизової оболонки порожнини рота при операції «Цистектомія» (підрозділ 2.3). При описі методик із застосуванням лазерної технології застосовуються два терміни: апроксимація та з'єднання країв рани – у чому полягає різниця у використанні цих хірургічних прийомів, до того ж у різних режимах роботи лазера? У підрозділі 2.4 був представлений дизайн експериментального дослідження та хід операції, але ж чи можна вважати аналогом «Цистектомії» видалення першого моляра?

Методи лабораторних досліджень описані у підрозділі 2.5. Вивчали кількість лейкоцитів, ШОЕ, активність ензимів NO-синтетази у крові та ротовій рідині. Крім того, досліджували вміст запальних та протизапальних цитокінів та металопротеїназ, температурні показники.

Статистичні методи описані у підрозділі 2.6. Вони адекватні характеру дослідження.

Розділ 3 присвячений аналізу ефективності застосування різних методів ушивання рани слизової оболонки порожнини рота після оперативного втручання у експериментальних тварин.

Результати морфологічних досліджень у експерименті простежені у терміни 1, 2 та 6 місяців, та підтверджують найкращі результати загоєння ран при зварюванні тканин, що пов'язано із меншою кількістю рубцевої, сполучної тканини. Клініка загоєння ран була простежена із 1 по 14 добу.

Позитивний результат загоєння тканин при зварюванні підтверджується також даними показників крові та ротової рідини, що показано у розділі 3.3.

Матеріали клінічних спостережень були представлені у розділі 4. Проаналізовано результати лікування 87 хворих. У залежності від виду лікування хворі поділені на 3 клінічних групи.

Клінічні симптоми, що описують динаміку загоєння ран були простежені у терміни з 1 по 14 добу, що співвідноситься з даними експерименту. Проаналізувавши результати спостережень у клініці було зроблено обґрунтований висновок про найбільшу ефективність методики зварювання тканин, що підтверджується також серією лабораторних досліджень та фотографіями. Хірургічно естетичний вигляд ран слизової оболонки свідчить про явні переваги застосування методики електрозварювання тканин.

Аналіз та узагальнення отриманих результатів наведено окремим розділом (с.141-160). Проаналізувавши отримані у всіх групах пацієнтів дані та порівнявши їх з аналогічними показниками у сучасній літературі, авторка сформулювала цілком обґрунтовані висновки про високу ефективність методики зварювання тканин.

Висновки (всього 5) об'ємні і повні, з урахуванням статистичної обробки висвітлених результатів дисертаційної роботи та відповідають п'яти завданням дослідження.

Таким чином, рецензована робота заслуговує позитивної оцінки. Дане глибоке дослідження дозволяє по-новому розглядати проблему загоєння ран із застосуванням зварювальних технологій.

8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Дана методика електрозварювання тканин порожнини рота легко відтворюється та може бути широко застосована у практиці хірурга-стоматолога на амбулаторному прийомі та у щелепно-лицевих стаціонарах.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Принципових зауважень щодо оформлення та змісту дисертації немає, але у процесі рецензування до дисертантки виникли наступні питання:

1. З чим пов'язано зниження активності синтетази оксиду азоту (NO) і чи позитивно впливає це на процеси проліферації епітелію, кровообігу?

2. Ви використали найсучасніші методики контролю активності запального процесу із визначенням рівня NO–синтетази, фактора некрозу пухлин, інтерлейкінів, металопротеїназ – чим зумовлено обрання саме цього комплексу маркерів, у чому його переваги?

3. Чи помітили ви особливості зварювання тканин різної гістологічної структури (слизова, окістя, м'язи, кістка)?

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи та наукових публікацій програмою «Strike plagiarism.com» встановлено, що текст є оригінальним, не виявлено плагіату, самоплагіату, фабрикування, фальсифікування даних чи будь-яких інших порушень принципів академічної доброчесності. Оригінальність тексту склала 86,6%, наявні співпадіння відповідають власним публікаціям, загальноживаним термінам і фразам, а всі цитовані фрази містять посилання на відповідні першоджерела.

Подані до захисту наукові досягнення є власним напрацюванням здобувача.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Чепишко Світлани Іллівни на тему «Профілактика інтраопераційних ускладнень та запобігання утворення патологічних рубців слизової оболонки при хірургічному лікуванні одонтогенних кіст щелеп (експериментально-клінічне дослідження)», представлена на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 221 «Стоматологія», є завершеною,

самостійною науково-дослідною роботою, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота виконана на сучасному методологічному рівні і за актуальністю теми, об'ємом виконаного дослідження та отриманих результатів, достовірністю висновків та положень, науковою новизною, науково-практичним значенням цілком відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 щодо здобуття ступеня доктора філософії та усім вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 №40, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент,
завідуючий кафедри
хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії
Вінницького національного
медичного університету
ім. М. І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор

Сергій ШУВАЛОВ